

Република България
ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

СТ А Н О В И Щ Е

по

ПРОБЛЕМИ НА ИНДУСТРИЯТА В ПРОЦЕСА НА ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

(разработено по собствена инициатива)

София, 27 юни 2006 г.

В плана за дейността на Икономическия и социален съвет за 2006 г. е заложено разработване на Становище на тема: “Проблеми на индустрията в процеса на присъединяване на България към Европейския съюз.”

Председателят на ИСС разпредели разработването на Становището на Комисията по икономическа политика.

За докладчик беше определен г-н Васил Велев.

На заседание от 7 юни 2006 г. Комисията по икономическа политика прие проекта на Становището.

На своята Пленарна сесия, проведена на 27 юни 2006 г. Икономическият и социален съвет одобри настоящото Становище.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Няма съмнение, че пълноправното членство на Република България в ЕС от 1.01. 2007 г. ще се отрази благоприятно върху развитието на българската индустрия в дългосрочен план. С единния си пазар и население от 457 млн. ЕС предлага огромни възможности за българските фирми. Едновременно с това страната ще получи значителни средства от структурните и кохезионния фондове на ЕС, а българският бизнес ще има достъп до общоевропейските системи и механизми за финансиране, експортно застраховане, венчърен капитал и т.н., което допълнително ще съдейства за повишаване на конкурентоспособността му.

За безпроблемното вписване на българската индустрия в единното европейско пространство обаче още в преговорния процес бе поставена и обективно се прояви система от високи изисквания по отношение на: институционалната организация и механизми, на качеството и безопасността на стоките, на производителността и ефективността, на екологията, на условията на труд и т.н. Всички те, според **Икономическия и социален съвет**, се фокусират в конкурентоспособността на българската икономика, като изпълнението на някои от тях ще окаже негативно въздействие в краткосрочен и средносрочен аспект, ако своевременно не се вземат необходимите мерки. Върху тях именно **Икономическият и социален съвет** заостря вниманието.

Настоящото **Становище** е формирано на базата на обективен анализ на поетите от страната ангажменти в преговорния процес по отделните преговорни глави и анексите към тях, както и на реалното състояние на българската индустрия към момента. Последното е установено на основата на официална информация на НСИ, Eurostat, министерствата на Република България и другите държавни институции. В този смисъл има значителна вероятност някои от изведените проблеми предварително да бъдат успешно решени, което може да се счита за основна цел на Становището, други да се окажат не толкова тежки и значими, колкото изглеждат в момента, трети да не се проявят изобщо, както и да се появят нови проблеми, за които към този момент липсват индикации.

II. ЗА НОВА ИНДУСТРИАЛНА ПОЛИТИКА

С мониторинговия доклад от 2005 г. Европейската комисия отчете икономическия напредък на Република България и потвърди изградената в страната функционираща пазарна икономика. Съществен е приносът в това направление на провежданата през последните години индустриална политика. Към 31.12.2005 г. са приватизирани над 89 % от активите държавна собственост, в страната е установена икономическа стабилност и предвидимост, непрекъснато се развива и усъвършенства законодателната база на икономическото развитие, бизнес средата се подобрява, разработват се и в основни линии се реализират редица национални и секторни стратегии и програми.

Независимо от това, в икономическото и индустриалното развитие на България продължават да съществуват множество тежки проблеми и регионални, секторни и продуктови диспропорции, които не могат да бъдат решени бързо и ефективно без принципно нова активна индустриална политика. Предстоящото пълноправно членство на Република България в ЕС от 01.01.2007 г. и обявеното през месец март 2005 г. “Ново начало за Лисабонската стратегия” качествено променят средата и изискванията за социално-икономическото развитие на страната. Налагат подобряване на координацията в законодателството и между институциите, опростяване и намаляване на административните бариери пред бизнеса, постигане на практически резултати чрез фокусиране върху националните приоритети, качествено нови национални програми за действие и по-добро управление за изпълнение на главните задачи на Лисабонската стратегия.

Република България трябва да изпълнява критериите за конкурентоспособност на Лисабонската стратегия, тъй като заложените в нея основни реформи се осъществяват на национално равнище. Новата индустриална политика трябва да осигури решително намаляване и ликвидиране на изоставането от страните на ЕС по производителност, конкурентоспособност, доходи, потребление, технологично обновяване, инфраструктура, образование, наука, регионално развитие. Множество нелеки задачи трябва да бъдат решени от нацията във възможно най-кратки срокове, защото:

1. Независимо от стабилния икономически растеж през последните години, БВП на човек от населението на Република България в паритетна покупателна способност е едва 32.1 % от този в ЕС-25 (по данни на Евростат 2005 г.). В същото време обаче сравнително високият темп на растеж се съпътства от изпреварващо нарастване на вноса – и през първото тримесечие на 2006 г. нарастването му (132,8 %) в сравнение със същия период на 2005 г. изпреварва нарастването на износа (128,2 %) с 4,6 процентни пункта. Следствието е трайно установен отрицателен външнотърговски баланс и дефицит по текущата сметка. При това външната търговия не е носител на технически прогрес, тъй като преобладава вносът на суровини и материали, а се изнасят силно капиталоемки, енергоемки, материалоемки, слабо преработени и с ниска добавена стойност стоки. Износът на високотехнологични продукти не надхвърля 3 % за целия период след 1999 г.; делът на внасяните машини, оборудване и транспортни средства е твърде нисък – под 1/3 от общия внос за посочения период, а делът на износа им е още по-нисък – около 15 % от общия износ.

2. Република България разполага с Иновационна стратегия, приетата през 2004 г., но делът на разходите за научноизследователска и развойна дейност в БВП (0,5 % за 2004 г.) е 4 пъти по-малък от средния за ЕС и 6 пъти по-малък от заложеното в Лисабонската стратегия. Значително нараснаха инвестиционните разходи в индустрията (до 10 млрд. лв. за 2005 г.), но разходите на частните фирми за НИРД са 2 пъти по-малки от средните за ЕС-25, а едва 6,7 % от изследователския потенциал на страната

е зает в предприятията. Делът на иновативните предприятия в България е около $\frac{1}{4}$ от дела им в ЕС. В същото време, според индекса на УНКТАД за иновативна способност, страната е в добри позиции – на 38 място от 117 страни. По потенциал за конкуренто-способен растеж България трайно се настанява в средата на списъка на изследваните страни (59-о място за 2004 г.), като заедно с това основните търговски партньори и инвеститори на страната са с близък индекс в тази класация. Тревожни индикатори са също забавеното навлизане на информационните и комуникационните технологии в индустрията, липсата на разпространен широколентов достъп до интернет, ниската степен на компютризация на учебния процес в средното и висшето образование.

3. Въпреки напредъка през последните години, все още е високо равнището на безработица, като делът на дългосрочно безработните лица е два пъти по-висок от средния за ЕС-25. Равнището на заетост в България е с 9 пункта по-ниско от средното за ЕС-25 и далеч под поставената с Лисабонската стратегия цел за достигане на 70 % заетост до 2010 г. Като недостатъчен следва да се оцени темпът на нарастване на доходите, съответстващ в основни линии на изменението на индекса на потребителските цени. Към момента общият доход на човек от населението на България е едва 28 – 30 % от средния доход в страните от ЕС, съпроводен от най-ниската производителност на труда в сравнение с ЕС-25 – едва 31 % от средната, измерена като БВП на зает по паритетна покупателна способност. А с присъединяването на Република България към ЕС през 2007 г. потребителските цени ще нараснат в опита си да достигнат ценовите равнища в общността, независимо че по индекс на сравнителното равнище на цените на крайно потребление страната се приближава до новоприсъединените към съюза страни. Влошават се и демографската ситуация в страната и качеството на работната сила – силно застаряване на населението, късно навлизане на пазара на труда, силно разминаване между търсената и предлаганата работна сила, ниска мобилност на висококвалифицираните трудови ресурси. Немалък принос в това отношение има липсата на положителни промени в системата на образованието.

Множеството нерешени и задълбочаващи се проблеми са взаимно обвързани. Наложително е незабавно възприемане на основната препоръка в доклада на групата на г-н Вим Кок – да се планират, организират и поетапно да се провеждат обвързани помежду си инициативи и мерки. Във връзка с това **Икономическият и социален съвет** отново отправя препоръка към Министерския съвет на Република България – съвместно със социалните партньори и представителите на гражданското общество да бъде разработена и приета Национална програма за изпълнение на целите на Лисабонската стратегия. Защото считаме, че комплексната задача е да се обединят и пряко да се обвържат икономическите, социалните и политическите цели за бърза и ефективна реализация на главните средносрочни приоритети:

Изграждане на динамична икономика на знанието, даваща възможности на всеки за реализация и достоен живот.

Осигуряване на ускорен и устойчив икономически растеж, по-висок от средния за обединена Европа.

Достигане на критериите за по-пълна заетост, което постепенно да бъде изведено като ключова цел на икономическата и социалната политика.

Възприемане на европейския социален модел и изграждане на модерна ефективна система за социална защита.

Реализацията им следва да се осъществява в **бизнес среда, по-добра от тази на европейските държави, с цел създаване на условия за ускорен икономически растеж и привличане на инвестиции**. Това определя полагащото място на следните незабавни мерки, които да поставят основата на една нова индустриална политика:

1. Активизиране на диалога между институциите, както и между тях и социалните партньори, при разработването на позиции за стратегическите приоритети в развитието на българската индустрия.

2. Подобряване на конкурентната среда, повишаване конкурентоспособността на българската индустрия и насърчаване на експорта.

3. Съгласуване между държавата и представителите на индустрията на действията по насърчаване и подпомагане на инвестициите, научноизследователската и развойната дейност.

4. Усъвършенстване и опростяване на нормативната рамка за свободно развитие на бизнеса и насърчаване стартирането на производствени дейности.

5. Разработване и прилагане на конкурентен данъчно-осигурителен режим чрез намаляване на фискалния натиск върху индустрията и труда.

III. ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ИНДУСТРИЯТА И ПРЕДПОСТАВЯНИ ОТ ТЯХ РЕАКЦИИ

Подчертаваме, че макроикономическата стабилност, ефективната институционална реформа и либерализацията са само условие за постигане на устойчив икономически растеж. Положителното развитие на българската индустрия в практически план налага провеждането на подходящи микроикономически реформи за осигуряване на по-висока производителност на труда и конкурентоспособност на фирмите.

Генералният проблем е повишаване на конкурентоспособността на българската индустрия в процеса до и след присъединяването на Република България към

ЕС, защото той определя способността на българските фирми да устоят на рязко засиления конкурентен натиск на европейския бизнес. По този показател страната ни се нарежда на последно място по отношение на новоприетите в ЕС страни. Поради това **Икономическият и социален съвет счита** оперативната програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013” за основополагаща и централна в усилията на властите и обществото за превръщане на икономиката на Република България в равностоен елемент на икономиката на ЕС. Достигането на нейните цели следва да се превърне в генератор и критерий за реализацията на останалите оперативни програми, поради което ще е целесъобразно да бъде подложена на широк обществен мониторинг и периодична оценка с активното участие на социалните партньори. Нейните цели и реализация трябва за бъдат подкрепени и от препоръчаната от **Икономическия и социален съвет** Национална програма за изпълнение на целите на Лисабонската стратегия.

1. Българските индустриални предприятия не са запознати или са недостатъчно запознати с поетите от Република България значителни конкретни ангажименти в преговорния процес, систематизирани в отделните преговорни глави и анексите към тях. Тревожен е фактът, че значителна част от тях нямат представа за извършващите се и за предстоящите промени¹, за механизмите на действие на нормативната уредба на ЕС и начините на транспонирането им в националното законодателство, въпреки че мнозинството от тях и сега имат търговски партньори в ЕС (59,8 % от анкетираните фирми) или са в процес на преговори с потенциални такива (10,7 % от анкетираните).

Индустриалните предприятия са сравнително добре запознати с българското законодателство в областта на свободното движение на стоки и на околната среда (не го познават 13,7 %), както и с българските стандарти (не са запознати 9,9 %), но почти не познават търговската политика на ЕС (21,2 % изобщо не са запознати с нея, а 45,8 % я познават частично). Основната причина за това е оскъдността на информацията (за 16,4 % от анкетираните фирми) и нейната недостатъчност и неизчерпателност (за 59,2 % от анкетираните). В същото време фирмите изпитват остра нужда от информация за техническите изисквания и стандарти (67,6 % от анкетираните), за търговските аспекти на присъединяването (61,7 %), за потенциални бизнес партньори от ЕС (68,4 %), за механизмите на действие на нормативната уредба на ЕС и начините за нейното транспониране в българското законодателство. Те се стремят да си набавят необходимата информация от различни източници, преобладаващи сред които са интернет (за 61,1 % от анкетираните фирми), бизнес и браншови организации (за 49,6 % от анкетираните), Държавен вестник (45,6 %), медиите (37,3 %). Едновременно с това, вероятно поради липса на време и възможности, голяма част от фирмите не участват в информационни форуми по проблематиката (57,9 % от анкетираните фирми). Показателен е фактът, че сред информационните източници по проблематиката

¹ Проучване на Министерството на икономиката “Готвим ли се за присъединяването към Европейския съюз”, проведено сред 373 работещи малки и средни фирми в 28-те области на Република България.

анкетираните фирми не са посочили информационните пакети на Министерството на икономиката, в които са описани основните ангажименти, изисквания, мерки и нормативни документи.

Независимо от причините, **Икономическият и социален съвет счита** за целесъобразно да бъдат разработени съвместно от държавната администрация, от социалните партньори и браншовите организации специализирани и практически ориентирани сборници с конкретни изисквания, текстове на нормативни документи, инструкции, конкретни съвети и т.н. по сектори, браншове и продукти, които да бъдат предоставени срещу минимално заплащане на всички индустриални предприятия. Тези сборници трябва да бъдат максимално опростени и олекотени, да препоръчват конкретни решения, мерки и действия за изпълнение на поетите задължения и новите изисквания, както и за своевременна подготовка на фирмите за новите условия на бизнес след 01.01.2007 г.

2. В основата на развитието на конкурентоспособността е непрекъснатото подобряване на бизнес средата. Независимо от положителните тенденции в нейното развитие и по този показател България се нарежда на последно място спрямо страните от ЕС-25. В това отношение следва да се предприемат решителни мерки, тъй като в класацията на Световния икономически форум за 2004 г., в която участват 102 страни, България трайно се е настанила в последните 20 % от местата по редица основни показатели за регулативното бреме. През 2004 г., независимо от действащия от 18.12.2003 г. Закон за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност (ЗОАРАКСД), над 80 % от българските фирми зависят от някакви разрешителни режими, а повече от половината зависят от лицензионен режим. При това многобройните изисквания и документи невинаги са достатъчно ясни, а съществена част от изискваната информация се съдържа в публичните регистри. Съществен принос тук имат многобройните инспекции, проверки, задължителното попълване на формуляри и т.н. след получаването на съответното разрешително и/или лиценз. Безспорно през последните години се полагат усилия (от Министерския съвет, Министерството на държавната администрация и административната реформа и ресорните министерства) за ограничаване на регулативната тежест (от 1999 г. досега са преразгледани, облекчени или отменени над 800 регулаторни, лицензионни и разрешителни режима), но все още не е постигнат търсеният резултат. Така например към 30.03.2006 г. в Регистъра на административните структури и на актовете на органите на изпълнителната власт (www.government.bg/ras) са въведени над 900 регулаторни, лицензионни и разрешителни режима на централната общинска администрация; към 30.03.2004 г. са въведени 127 980 бр. индивидуални актове по регулаторни режими.

Икономическият и социален съвет счита, че подобряването на бизнес средата е един от основните инструменти, с които държавата може да оперира без ограничения, за да осигури повишаване на конкурентоспособността на българската индус-

трия. Във връзка с това ИСС изразява своята загриженост за недостатъчно бързите темпове на намаляване на административните бариери пред фирмите, като счита, че основните причини за това са:

Първо, липсата на дългосрочни методични усилия в това отношение.

Второ, безконтролното приемане на нови регулативни изисквания, без оценка на очаквания от въвеждането им ефект, което става по-бързо от облекчаването и/или отмяната на стари.

Трето, липсата на сериозни усилия за значително намаляване броя на извършваните проверки и увеличаване на тяхната ефективност.

Четвърто, лошата организация и лошите условия на извършваните административни услуги.

В тази връзка **Икономическият и социален съвет призовава** за ефективно и ускорено намаляване на административните бариери и счита, че следва да се подкрепи решението на Съвета за икономически растеж към Министерския съвет от м. април 2006 г. за разработване на единен подход за цялостно решаване на проблема, включително на общинско ниво. В същото време заявяваме, че не е възможно оптимизиране на регулативните режими в страната без ефективното участие на социалните партньори и браншовите организации. В процеса на прегледа и оптимизирането на регулативните и лицензионните режими трябва да се има предвид, че изпълнението на изискванията на ЕС на практика ще увеличава административните трудности пред голяма част от българските индустриални фирми. За решаване на появилата се дилема освен ефективното използване на договорените преходни периоди **препоръчваме подхода за максимално либерализиране на бизнес средата и прилагане на минималните задължителни за ЕС регулации.**

3. Особено тревожна е ситуацията в областта на екологията. С приключването на преговорите и подписването на договора за членство на Република България в ЕС индустрията е поставена пред свършен факт в редица области. Такава важна област е екологията, където договорените преходни периоди, например по Директиви 1999/32/ЕС, 94/62/ЕС, 1999/31/ЕС, 91/271/ЕС, 1996/61/ЕС, 1999/13/ЕС, 2000/53/ЕС и други, се оказват твърде кратки и спазването на сроковете за изпълнение на поетите задължения поражда допълнителни не само финансови и организационни, но и институционални затруднения за индустриалните предприятия. Изпълнението на завишените изисквания към тях при липсата на адекватни преходни периоди ще доведе до изключително високи разходи в кратък период и до загуба на производителност и конкурентоспособност.

Допълнителни затруднения за индустрията предизвикват и някои необосновани и прибързани действия на държавната администрация, която в желанието си възможно

по-бързо да установи необходимото съответствие налага допълнително съкращаване на сроковете и по-високи изисквания. Показателен в това отношение е примерът за желанието на МОСВ да набере от фирмите 150 млн. лв. във връзка с изпълнението на Директива 94/62/ЕС “Опаковки и отпадъци от опаковки”, като поставя за цел постигането на критерии, два пъти по-високи от договорените с ЕС. Подобен проблем възниква и с изтеглянето от употреба на електрическо и електронно оборудване, за което сме поели съответни ангажименти пред ЕС, но българското законодателство ги транспонира в по-кратки от необходимото срокове, като при това държавата събира неправомерно средства за изпълнението на договорените ангажименти, а в същото време липсва и изградена подходяща инфраструктура за изпълнението им.

Поради това **Икономическият и социален съвет счита** за целесъобразно специализираните звена на МОСВ, съвместно със социалните партньори и браншовите организации, да разработят планове, програми и графици за поетапна реализация на поетите в преговорния процес задължения. Подобен подход се налага и от факта, че по приблизителна оценка общите инвестиционни разходи за индустрията за постигане на съответствие до 2014 г. възлизат на около 9 млрд. евро, осигуряването на които непрекъснато ще се натъква на неизбежни финансови ограничения. Следователно с особена значимост този проблем ще се проявява при осигуряването на инвестиции за изпълнението на екологични изисквания от частния сектор, тъй като приблизителните изчисления показват, че за постигането на съответствие само по Директивите със заявен преходен период ще са необходими над 5 млрд. евро частни инвестиции. Значителна част от тях следва да бъдат осигурени още в периода 2007 – 2008 г.

Очевидно освен институционални и организационни мерки (например инвентаризация на замърсителите, на използваните технологии и пречиствателни съоръжения и тяхната ефективност, проучване и избор на нови технически и технологични решения, съдействие за изграждане и внедряване на системи за управление на околната среда и т.н.) се налагат и мерки за активно подпомагане на индустрията в изпълнението на поетите задължения. В този смисъл **Икономическият и социален съвет счита** за наложително в оперативна програма “Околна среда” да се предвидят средства за екологични грантове за малките и средните предприятия, като в критериите за класиране задължително се включи и неотложност на разрешаване на конкретния проблем от гледна точка на установяването на съответствие. Друга подходяща мярка би могло да бъде разработването и внедряването на национална система за търговия с емисии.

4. Ново начало в иновационната стратегия на Република България. Във всички случаи реализацията на подобен обем екологични инвестиции в кратък срок ще се отрази негативно върху конкурентоспособността на българската индустрия. Възможният изход от ситуацията е задължителното им комбиниране със съвременни иновации. Още повече, че независимо от подема в инвестиционната и иновационната активност на българските фирми в индустрията все още преобладават остарели технологии и мощности, които не се използват пълноценно.

Икономическият и социален съвет настоява, ако не за нова иновационна политика и стратегия на страната, то поне за “Ново начало в иновационната стратегия на Република България”. В основата на новото начало следва да бъдат заложени мерки като:

- Реализация на трансферни и посреднически услуги за индустриалните предприятия.
- Изготвянето на иновационни профили на предприятията, в съответствие с които те да формират и провеждат собствена иновационна политика.
- Реализация на специфични мерки за стимулиране на “глад” за високотехнологични иновации в индустриалните фирми.
- Възстановяване на връзката между бизнеса и университетското образование и наука.
- Провеждане на целенасочена държавна политика към “генераторите” на иновативни решения.
- Разработване на механизми за финансово стимулиране на ВУЗ-овския потенциал.
- Допълнително активиране работата на Националния съвет по иновации за координиране дейността на всички заинтересовани по трансфера на технологии страни.

5. Иновации за енергийна ефективност. Икономическият и социален съвет счита, че чрез съвременни иновации следва да се реши и проблемът с високата енергоемкост и ниската енергийна ефективност на българската икономика. В този смисъл следва да се актуализира и Енергийната стратегия на Република България, одобрена от НС на 17.07.2002 г., в която практически липсват реални виждания и мерки в това направление.

Относителното енергийно потребление на България (в тона нефтен еквивалент на 1000 евро БВП) е 9 пъти по-голямо в сравнение с ЕС-25, а индустрията, създаваща 30 % от БВП, е най-големият потребител на първични енергоносители, горива и енергия и консумира 38,2 % от крайното енергийно потребление на страната. В същото време България с Меморандум за разбирателство от 1999 г. е поела задължението блокове 3 и 4 на АЕЦ Козлодуй да бъдат спрени и изведени от експлоатация през 2006 г. За ликвидирането на неблагоприятните икономически, социални и екологични последици от това ЕК предложи допълнително 140 млн. евро в рамките на програма Фар. Очевидно е, че електроенергията в страната ще поскъпва и този факт вече не се дискутира – дискутира се кога и с колко.

Независимо от изхода на дискусиата, увеличаването на производствените разходи при сегашното състояние на българската икономика за сметка на енергийните, е неизбежно. Още повече, че непрекъснато се повишават цените и на основните енергоносители, а според поетите задължения в преговорния процес по присъединяването към ЕС предстои формиране на задължителни запаси от нефт за страната. Във връзка с това **Икономическият и социален съвет обръща внимание**, че установеният механизъм за регулиране на цените на ел. енергията от ДКЕВР чрез разходно ценообразуване е неефективен метод за регулиране на монополи, тъй като не стимулира снижение на производствените разходи, независимо от комбинирането му с централно утвърждаваните цени. Препоръчително е ускоряване на въвеждането на пазарните механизми и методи на ценообразуване и в енергетиката.

Основавайки се на всичко това, **Икономическият и социален съвет препоръчва** да се предвидят средства за насърчаване на повишаването на енергийната ефективност в предприятията в оперативната програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007 – 2013”. Препоръчително е съсредоточаване на необходимите средства в специализиран и ефективно управляван фонд за енергийна ефективност. Едновременно с това е наложително не само да се предвидят средства за насърчаване на развитието на възобновяеми енергийни източници, но и да се разработи, приеме и да започне изпълнението на Национален план за развитие на възобновяемите източници на енергия до 2014 г. Мерките по този план следва да бъдат обезпечени с необходимите финансови инструменти, включително и в рамките на оперативна програма “Околна среда”.

Специално подчертаваме, че досега тази област е подценявана от правителствата на Република България, въпреки че още в Пътната карта на България и Партньорството за присъединяване изрично е отбелязано, че “енергийната ефективност и повишеното използване на възобновяеми енергийни източници продължават да предизвикват загриженост, като остават твърде ниски”. Следва да се има предвид и фактът, че мерките в това направление са непосредствено свързани и с изпълнението на целите на Европейската стратегия за сигурност на енергоснабдяването и опазването на климата.

6. Непрекъснатото увеличаване на цените на енергоносителите, особено на течните горива, влияе негативно и върху транспортния сектор на Република България, особено върху автомобилните превози. В момента по обем на транспортните товари (измерени в тонкилометри към БВП) България е в най-неблагоприятна позиция в сравнение със страните от ЕС-25. Причините са многобройни и разнообразни, но сред тях като особено значима се откроява лошата транспортна инфраструктура. Не са се проявили и очакваните положителни резултати от въвеждането на винетната система.

Икономическият и социален съвет счита, че негативните ефекти в развитието на този сектор ще се засилят след 1. 01. 2007 г., защото, независимо от исканите в

преговорния процес преходни периоди по Регламент 3118/93 (изменен с Регламент 792/94 и Регламент 3315/94) и Регламент 12/98, вече са в сила по-високи изисквания за финансова стабилност на фирмите за международни превози и за значителни участъци от международните шосейни артерии на страната е разрешено транзитното преминаване без заплащане на каквито и да било специални такси.

Със загриженост подчертаваме, че директното въвеждане на изискванията за финансова стабилност се отразява крайно неблагоприятно на около 80 % от лицензираните към момента за международни превози близо 6000 български автомобилни превозвачи. За смекчаване на негативното въздействие на следващото от пълноправното членство на България в ЕС завишено изискване за финансова стабилност на българските международни превозвачи **Икономическият и социален съвет препоръчва** на Министерството на транспорта да разработи съвместно със социалните партньори и браншовите организации Национална транспортна стратегия. Целесъобразно ще е в оперативната програма "Транспорт" да се предвидят мерки и ресурси за безболезнена и ефективна консолидация в бранша.

7. Независимо от всички мерки обаче считаме за неизбежно масираното навлизане в страната на чужди международни автомобилни превозвачи, които с тежките си машини допълнително ще увреждат националната транспортна инфраструктура.

Очевидна е необходимостта от национална стратегия за развитие на транспортната инфраструктура след присъединяването на България към ЕС, която **Икономическият и социален съвет препоръчва** да бъде разработена незабавно. В същото време считаме за наложително в оперативната програма "Регионално развитие", както и в бюджетите на МТ и МРРБ да бъдат предвидени достатъчно средства за поддържане на шосейната мрежа на страната. Тук, без да генерализираме проблема, със загриженост отбелязваме и неотложната необходимост от комплексно решаване на проблемите на инфраструктурата на Република България.

Основен проблем по подобряване на инфраструктурата е и неефективното усвояване на предвидените за това предприсъединителни фондове (по програма ИСПА), което предполага и липса на достатъчен капацитет за ефективно усвояване на структурните и кохезионния фондове на ЕС в това направление. Притеснителен е и фактът, че много малък брой български фирми успяват да спечелят обществени поръчки в областта на инфраструктурата (едва 18 % до момента са спечелилите търгове по програма ИСПА български фирми), а вместо това биват наемани като подизпълнители от спечелилите търговете чуждестранни фирми, но при значително по-неизгодни условия. Проблемът се изостра, тъй като след приемането на България в ЕС следва да се очаква масово навлизане на високо конкурентоспособни транснационални компании на националния пазар, които с дъмпингови оферти да печелят 80-90 % от обявяваните търгове и обществени поръчки.

8. Рязко нарастване на входящия поток от потребителски и хранителни стоки поради навлизане на големите международни търговски вериги. Значително увеличаване на транспортния трафик в страната след 01.01.2007 г. може да се очаква и вследствие на рязкото нарастване на входящия поток от потребителски и хранителни стоки при навлизането на българския пазар на големите международни търговски вериги. Това навлизане крие и други опасности. Опитът на множеството от новите страни – членки на ЕС, показва, че с отпадането на експортно-импортните ограничения се прибъгва до организирането на внос на огромни количества евтини стоки, които, макар и годни за употреба в съответствие със стандартите и изискванията, като правило са по-некачествени от местното производство. Натрупаният вече опит в страната показва, че навлизането им на българския пазар не води и до очакваното формиране на мрежи от български фирми доставчици около тях, респективно не стимулира развитието на националната индустрия. От друга страна,

Икономическият и социален съвет изказва опасенията си, че стремежът на международните търговски вериги за увеличаване на продажбите и на пазарния дял може да има негативни въздействия върху националните търговци, а така също и върху българската хранително-вкусова индустрия. За това вече съществуват индикации – разгарящата се ценова война в търговския бранш.

За минимизиране на негативните ефекти **препоръчваме да се вземат незабавни мерки в две направления:**

Първо, Комисията за защита на конкуренцията да направи необходимото за недопускане на дъмпингови прояви и по-нататъшно ескалиране на ценовите битки в търговията на едро и дребно с потребителски стоки.

Второ, Министерският съвет да осигури както необходимите институционални, организационни и ресурсни предпоставки за строг контрол и спазване на европейските норми и изисквания за безопасност на потребителските и хранителните стоки, така и неговата безкомпромисна реализация.

9. Особено безпокойство изказва Икономическият и социален съвет по отношение на утежняващата се ситуация в българската хранителна индустрия. Освен очакваните силен външен конкурентен натиск и масиран внос на евтини хранителни стоки в сектора съществуват и множество нерешени тежки проблеми по хигиената и добрите производствени практики, по безопасността на стоките и т.н. Не изключваме опасността от появата на суровинен глад за ХВП вследствие на договорените по глава “Земеделие” квоти и ограничения за националното производство на някои селскостопански продукти, което да доведе до спад на произведената продукция в сектора, съпроводено от принудителен внос на суровини.

Икономическият и социален съвет настоява за спешното им решаване и в същото време изказва опасенията си, че най-тежки ще бъдат последиците от присъединяването на страната към ЕС за българската хранителна индустрия. Може да се очаква, че около 90 % от съществуващите над 5000 хранително-вкусови микропредприятия няма да бъдат в състояние да изпълнят високите европейски изисквания и стандарти, както и поетите от Република България ангажименти в преговорния процес.

Следва да се подчертае, че поради недостатъчен институционален капацитет, липсата на приоритети в отрасъла, както и поради недостатъчно ефективното разпределение и усвояване на средствата по САПАРД, безвъзвратно е загубено ценно време за подготовката на сектора за присъединяването към ЕС. Така например, независимо от произтичащото от Закона за храните изискване за въвеждане на системата НАССР, към момента то е изпълнено едва от около 150 фирми. Допълнително отрицателно въздействие ще оказват и произтичащите от Доклада на Европейската комисия от май 2006 г. над 760 конкретни мерки по глава "Земеделие".

Икономическият и социален съвет обръща внимание на МИЕ, че до 2007 г. би следвало всички фирми от сектора, както и свързаните с тях по веригата на доставките, дистрибуцията и продажбите, да прилагат принципите на системата НАССР. Във връзка с това освен мерките за засилване на граничния ветеринарен контрол и ограничаване вноса на нискокачествени хранителни стоки в страната, препоръчваме Министерството съвместно със социалните партньори и браншовите организации от сектора спешно да разработят и да започнат реализацията на Национална програма за подпомагане на фирмите от хранително-вкусовата индустрия в усилията им да достигнат европейските стандарти и изисквания.

10. Въздействие върху конкурентоспособността на българския бизнес оказва и оправданият натиск за увеличаване на разходите за работна сила, включително на работната заплата, доколкото доходите на глава от българското население са не повече от 30 % от средния доход в страните от ЕС.

Икономическият и социален съвет се обявява за разумна политика по доходите и за възможно най-бързо справяне с предизвикателствата в тази сфера, тъй като в резултат от рестриктивната политика по отношение на тях през 90-те години, високата инфлация, декапитализацията и преразпределението на активите поупателната способност на населението значително намаля. Равнището на реалните доходи на населението намаля наполовина в сравнение с 1990 г., като са засегнати всички източници на доходи. Реалната работна заплата ерозира с над 50 %, а реалната пенсия с около 65 %.

Икономическият и социален съвет счита, че изходът от ситуацията е в балансираната политика по доходите, отчитаща обективните реалности, основана на разумния и продуктивен социален диалог на национално, браншово и на фирмено равнище.

На първо място, става дума за постигането на по-добра обвързаност на работната заплата с икономическите резултати.

На второ място, става дума за подобряване на социалната защита на слоевете на обществото с ниски доходи. В резултат на рестриктивната политика минималните плащания намаляват още по-силно и обричат техните получатели на бедност. Гарантираният минимален доход, определян от правителството съобразно инфлацията и бюджетните възможности, трудно може да се приеме за адекватна граница на бедността. Очевидна е необходимостта от адаптиране на социалната политика към новите реалности.

Икономическият и социален съвет счита, че за целта системата за социална защита следва да бъде реструктурирана, за да се осигури концентриране на средствата и достигането им до конкретния адресат, както и да се осигурят механизми и стимули за извеждане на социалнослабите от тази група и за осигуряване на достатъчно собствени доходи. Следва да се установи и обществено приемлива граница, която да гарантира доход, в задоволителна степен осигуряващ физическото оцеляване. Едновременно с това допълнително трябва да се активизират мерките за повишаване на образователното и квалификационното равнище на социалнослабите, с което да се увеличат възможностите им за интегриране в обществото.

11. Задълбочаване на проблема с липсата на квалифицирана работна сила. Този проблем все по-осезателно се чувства от българския бизнес при очерталото се увеличаване на заетостта и оказва все по-силно влияние върху неговата конкурентоспособност. Причините за това са разнообразни, но като основни могат да се приемат застаряването на населението, рязката промяна в търсените умения на пазара на труда, рестриктивната политика по отношение на доходите, емиграцията и известното изоставане в качеството на образованието и системата за поддържане и повишаване на квалификацията.

Икономическият и социален съвет изказва безпокойството си от очерталата се след 1990 г. тенденция на ускорено застаряване на нацията. За периода 1990 – 2004 г. делът на населението във възрастовата група до 15 години намаля от 20,1 % на 13,8 %, делът на възрастовата група 15-65 г. се увеличи от 66,5 % на 69,0 %, а на възрастова група над 65 г. нарасна от 13,4 % на 17,2 %. Обезпокоително е и това, че един от феномените на застаряването на българското население е изтичането на млади квалифицирани хора зад граница. При това в страната липсват механизми и гаранции, че този процес няма да се засили след 1.01.2007 г.

Според изчисления на Европейската комисия, за да се компенсира застаряването на българското население до 2020 г., в България трябва да се появят допълнително 560 000 души в трудоспособна възраст. Независимо от това обаче, ако в страната не се завърнат емигриралите квалифицирани млади хора, ще са необходими допълнителни усилия, разходи и време за обучението и квалифицирането им.

В тази връзка **Икономическият и социален съвет настоява** за реално извеждане на образованието в национален приоритет. Считаме, че за целта е необходимо реализацията на националната стратегия за развитие на образованието, както и на системата за поддържане и повишаване на квалификацията да бъде обвързана със съответните мерки в Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”. Успоредно с това считаме за наложително незабавното изграждане на трипартитни браншови съвети към МОН с основна задача разработване на стандарти за компетенции по основни професии. Следва да се разработят и практически да се приложат система и механизми за стимулиране на фирмените инвестиции в обучение на персонала, за развитие чрез работодателските и браншовите организации на системата за заявено от тях обучение, за наемането на млади специалисти веднага след дипломирането им, за интеграционните процеси между образователните и бизнес организациите. **Възможна мярка за подобряване наличието на квалифицирани човешки ресурси е и провеждането на последователна политика по насърчаване на имиграцията, особено от общностите на българските малцинства зад граница.**

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Икономическият и социален съвет, отчитайки предимствата за българската индустрия от присъединяването на страната ни към ЕС от 01.01.2007 г., обръща сериозно внимание на възможните отрицателни въздействия и последици. Настоява институциите на Република България да не ги пренебрегват и да предприемат незабавни действия за тяхното неутрализиране съобразно възприетите в общността правила и националното законодателство. Особено внимание в краткосрочен и средносрочен план следва да се обърне на:

1. Насърчаване на общата конкурентоспособност на българската индустрия на основа на: единна позиция за стратегическите приоритети в развитието на българската индустрия, съгласувана в активен диалог между политическите сили, държавните институции и между тях и социалните партньори; координирани действия на държавата и бизнеса по насърчаване и подпомагане на инвестициите, научноизследователската и развойната дейност; разработване и прилагане на конкурентен данъчно-осигурителен режим за намаляване на фискалния натиск върху индустрията и труда.

2. Стриктно и неотклонно придържане и реализация на приоритетите на оперативната програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013”, осигуряване на широк обществен мониторинг и периодична оценка на изпълнението ѝ с активното участие на социалните партньори.

3. Разработване на единен подход за цялостно решаване на проблема с регулативните режими в страната, включително на общинско ниво, като не се до-

пуска изпълнението на изискванията на ЕС да увеличава административните трудности пред българските фирми.

4. Организиране и провеждане на масова информационна кампания сред бизнеса за договорените условия и изисквания по присъединяването на страната към ЕС по преговорни глави, издаване на специализирани и практически ориентирани сборници от конкретни изисквания, текстове на нормативни документи, инструкции, конкретни съвети и т.н. по сектори, браншове и продукти.

5. Разработване на конкретни планове, програми и графици за пое-тапна реализация на поетите в преговорния процес задължения по глава 22 "Околна среда", както и базиране на решаването на съществуващите множество проблеми на ново начало в иновационната стратегия на Република България. На основата на съвременни иновации следва да се реши и проблемът с високата енергоемкост и ниската енергийна ефективност на българската икономика.

6. Предприемане на спешни мерки за неутрализиране на неизбежните отрицателни въздействия върху българския автомобилен транспорт и транспортната инфраструктура на страната.

7. Осигуряване на необходимите предпоставки за осъществяване на строг контрол и спазване на европейските норми и изисквания за качество и безопасност по отношение на вносните потребителски и хранителни стоки, включително текстил, както и за недопускане на нелоялна конкуренция в търговията на едро и дребно с потребителски стоки и такава, основана на неспазване на трудовото и социалноосигурителното законодателство. Строго спазване на нормите, правилата и изискванията на Закона за защита на потребителите, Закона за обществените поръчки и на свързаните с тях нормативни актове.

8. Създаване на система за обвързване нарастването на работната заплата с постиганите икономическите резултати, както и за подобряване на социалната защита на нискодоходните слоеве на обществото на основата на активен социален диалог на национално, браншово и фирмено равнище.

9. Обвързване на реализацията на националната стратегия за развитие на образованието и на системата за поддържане и повишаване на квалификацията със съответни мерки в оперативна програма "Развитие на човешките ресурси".